

Col·labora:

Promou i finança:

Coorganitza:

Punt de partida: inquietud d'integrar les dues aproximacions d'acció comunitària i transició ecosocial. Inici d'un procés col·lectiu (la jornada és la 2a part, ja es va fer una primera trobada el 5 de febrer).

Reptes de la primera sessió: diversitat d'enfocaments (drets emergents, canvi cultural), creuament de polítiques ambientals i socials locals, inclusió de la diversitat, legitimitat en el territori, crear les condicions del canvi sense imposar-lo. La crisi ecològica és un fenomen que cal abordar i que afecta especialment els col·lectius més vulnerables. En aquest context, l'acció comunitària permet construir resiliència col·lectiva.

1. Ponència de Juan del Río

Una mirada inspiradora sobre els reptes i oportunitats d'articular acció comunitària i transició ecosocial des del territori. "Transició ecosocial i acció comunitària: una intersecció imprescindible"

No hi haurà transició ecosocial real sense comunitat, i l'acció comunitària necessita incorporar el repte ecosocial (com a enfocament holístic, sistèmic). Dimensions social, econòmica, ecològica i cultural s'entrellacen en aquesta situació.

A nivell planetari, s'estan superant molts dels límits biofísics (pèrdua de la biodiversitat, acidificació dels oceans...). Es parla de la setena gran extinció. Alhora, en termes de desigualtat també estem sobrepassant límits.

La diagnosi la tenim, la pregunta ara és: com actuem? què fem?

Els impactes són desiguals tant en regions del món com en sectors socials, cosa que fa palesa una forta desigualtat.

Crisi sistèmica (poli-crisi: econòmica, social, ecològica, democràtica, espiritual...; totes tenen a veure amb una crisi cultural i del nostre model socioeconòmic).

Per transformar dràsticament el model, cal una transició ecosocial: una transformació profunda cap a formes de vida més justes, sostenibles i resilients. La transició connecta diverses dimensions (ecològica, social, econòmica, cultural i democràtica) i es juga en el territori i en la vida quotidiana. No és només una qüestió institucional. No pot ser només top-down, ha de sorgir de la comunitat.

Diversos termes engloben i se solapen en la transició ecosocial i tenen un caràcter complementari: sostenibilitat - resiliència - regeneració - transformació. La primera no és suficient, cal una capacitat d'adaptar-nos a aquestes situacions i, no només això, sinó restaurar les nostres comunitats i ecosistemes. Aleshores, cal una transformació profunda de la nostra forma de viure.

Necessitem un canvi cultural, una transformació del paradigma que engloba un sistema de creences, valors, històries i formes de veure el món que legitimen la forma de fer actual. Tot són construccions socials i culturals, que no són fixes i que podem modificar (per exemple, la idea que la natura està al servei de la societat, i que el creixement il·limitat és desitjable). Cal crear imaginaris de futur alternatius i altres narratives.

Algunes narracions apunten a un futur distòpic, a un col·lapse. La realitat és que ja està passant a diversos llocs del món. Però ens falten narratives que ens inspirin en direccions de canvi per revertir això. Inspiracions:

- El futuro possible en el que desam vivim
- From what is to what if
- Alternatives (documental)

Per què la comunitat és clau?

Sense comunitat, la transició serà més feble, més injusta i menys sostenible en el temps. Cal passar-la a escala local i ser liderada per la comunitat local, per tal de promoure la participació, mobilitzar, crear capacitat col·lectiva, fomentar el suport mutu, les cures, la resiliència social, l'arrelament territorial, crear espais d'innovació, de vincles i confiança.

Per què la transició ecosocial és necessària per la comunitat?

Amplia, reforça i dona un nou sentit a l'acció comunitària, a través d'una mirada sistèmica, una connexió entre allò social i allò ecològic, una visió de llarg termini, l'aportació de nous imaginaris i relats, així com una capacitat transformadora i de crear noves aliances.

Aproximació tridimensional: una transició amb **cap**, **cor** i **mans**.

- Cap: comprensió, visió sistèmica i intel·ligència col·lectiva. Part organitzativa, mental.
- Cor: vincles, relacions interpersonals, emocions, cures. Calen espais específics per treballar aquests temes (gestió del conflicte, desigualtat, relacions de poder...).
- Mans: pràctiques concretes per implementar els projectes, espai d'experimentació.

Construint una visió compartida

Si bé el rol de les institucions polítiques és important per facilitar el procés, les comunitats han de poder debatre, discutir, imaginar com volen viure.

L'alimentació és un àmbit clau, cal un "activisme de forquilla", tant en la producció com en el consum. Ex. la xarxa d'horts urbans de Madrid, la més desenvolupada de l'Estat. L'hort és l'excusa, però la finalitat és crear comunitat.

Ens hem d'adaptar a un nou context energètic, buscar formes d'estalvi energètic, de producció alternativa. Des de l'ESS hi ha molts projectes que aborden aquest tema. Cal promoure l'Economia Social: economia circular, mercats d'intercanvi, etc. Podem connectar les nostres necessitats amb els recursos que tenim. Existeixen models i exemples, que podem adaptar al nostre territori.

Es poden crear sinergies entre transició ecosocial i acció comunitària, que no van per separat, sinó que s'entrellacen.

L'educació i la sensibilització, tant formal com no formal és clau. Necessitem una educació cap a la sostenibilitat.

Tot això està passant arreu del món, hi ha milers d'iniciatives i xarxes que promouen projectes d'aquest tipus. Exemples: moviments de permacultura, de l'ESS, d'eco-aldees, que treballen territorialment amb un enfocament sistèmic i a llarg termini.

Presentació de la xarxa europea ECOLISE (plataforma): iniciatives comunitàries en l'àmbit de la sostenibilitat i el canvi climàtic. Té més de 50 membres en 23 estats. Dins l'Estat espanyol hi ha 3 o 4 iniciatives que en formen part. Connecta xarxes europees, nacionals, iniciatives locals i organitzacions especialitzades. L'objectiu és connectar, donar suport i facilitar l'aprenentatge i col·laboració entre iniciatives i moviments comunitaris per tal de catalitzar la transformació ecosocial. L'aprenentatge col·lectiu compartit és essencial.

La cruïlla no és quelcom nou, existeix des de fa molts anys i s'ha estat promovent anteriorment en les diverses escales.

Síntesi: "Molta gent petita, en llocs petits, fent coses petites, pot canviar el món" (Proverbi africà)

Respostes a preguntes del públic i debat:

- Com fer resistir les iniciatives en el temps? poden tenir una funció i evolucionar, si aconseguen el canvi que es proposaven. En el mitjà-llarg termini calen recursos, algunes comencen des del voluntariat i es professionalitzen, d'altres no. També és important l'articulació amb altres projectes. Amb l'administració, cal crear un espai de col·laboració, aproximar-se amb la intenció de contribuir, d'aportar en aquesta direcció. També es pot crear un equip, amb un pressupost, que s'encarregui de fomentar la visió comunitària. En les activitats comunitàries és positiva una formació a les persones participants sobre organització i governança perquè el projecte perduri en el temps.
- On queda la dimensió de resistència i acció política? És complementària amb la de construcció. Calen alhora projectes de resistència (evitar que el dany sigui més gran) i de construcció d'alternatives. És una visió integral (les iniciatives de construcció poden tenir un missatge polític).

2. Explicació d'experiències

Explicació de les experiències de forma global i des dels reptes que enfronten dia a dia.

a. Aula Ambiental Sagrada Família (Paula Ramos, Espai Ambiental)

És l'equipament municipal d'educació ambiental més antic de la ciutat de Barcelona. Sorgeix d'una reclamació veïnal a finals del 1998. Es crea el Punt Verd i l'Aula Ambiental.

Neix com un equipament amb activitats programades, sobretot per escoles i espais educatius. Posa al centre la relació amb el territori (per identificar-ne les necessitats).

- Espai Ambiental neix per gestionar l'equipament i, amb el temps, s'incorpora la mirada comunitària. Això permet integrar entitats, projectes comunitaris, així com col·lectius que no tindrien lloc en l'educació ambiental tradicional.
- Aquesta cruïlla permet una transversalització de la mirada ambiental, per mitjà de fomentar una educació ambiental inclusiva i bones pràctiques des de la vulnerabilitat.

Projectes exitosos: Volem ser horteres, Banys de bosc, Grup de consum responsable.

Límits:

- Voluntat de l'administració (que no es basa en la cruïlla).
- Repercussió econòmica (participar en processos comunitaris requereix temps, dedicació i recursos).
- Indicadors quantitatius (l'avaluació de l'acció comunitària no es pot fer només amb dades quantitatives).
- Mirada individualista de les usuàries (dificultat per fer que les persones es vinculin als projectes).

Reptes:

- Posar en relleu la diferència en l'impacte.
- Augmentar la diversitat dels participants.
- Engegar projectes transformadors en centres educatius.

b. Cicle Primavera Verda al barri del Coll i Festa verda (Xavier Franch)

Acció comunitària com a eina metodològica per la sensibilització i educació ambiental als barris i territoris. Gran importància de l'educació comunitària i popular per a les persones adultes, que són les que prenen les decisions de consum.

En començar un projecte en un territori, cal llegir-lo i acostar-se a la comunitat, però des de la voluntat d'empoderar la ciutadania, perquè sigui l'agent de canvi.

Els centres cívics són equipaments públics culturals de proximitat que, més enllà del consum cultural, cal una mirada comunitària, han de jugar un paper actiu en la sensibilització i la presa de consciència; un espai d'empoderament i educació.

El Centre Cívic El Coll - La Bruguera: es crea un projecte de sensibilització ambiental amb mirada comunitària. Es vol apropar les problemàtiques climàtiques globals a la vida quotidiana de la gent (diversos temes: mobilitat, alimentació, canvi climàtic, aigua...). Es vol apropar el debat i crear iniciatives concretes → Cicle Primavera Verda (s'han fet ja 20 edicions).

Dinamització de la Festa Verda del Coll. Participen 22 entitats del barri. És un dels moments comunitaris més importants del Coll, la gent s'ha fet seva la festa.

Èxits:

- Conèixer les problemàtiques ambientals.
- Participació en el Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat (des de 2010).
- Referent dels equipaments socioculturals de la ciutat.
- Iniciativa per minimitzar els residus dels esdeveniments del barri.
- La Festa Verda del Coll.

Reptes:

- L'aula ambiental del bosc de Turull s'ha centrat molt en la part de les mans (què podem fer).
- Aprofundir més en la participació i implicar les persones en la presa de decisions.
- Minimitzar els impactes negatius de la festa.
- Arribar també a la gent no associada.

c. Comunitat energètica Bon Pastor (Silvano Aversano, [La Fàbric@](#))

Tenen la seu a la Fàbrica del Sol. En un context de crisi social i de l'habitatge, mentre a la ciutat es parlava de "smart cities", en un barri amb alta vulnerabilitat s'aposta per l'acció comunitària, a través d'escoltar les necessitats de la població.

Es detecten dues necessitats: pobresa energètica i esclotxa digital. Es comença amb tallers d'eficiència energètica i hàbits de consum, per sensibilitzar i acompanyar en el canvi, tant a nivell individual, de les llars de les persones, com en comerços. Així es vinculava la transició ecosocial amb l'acció comunitària.

Reptes:

- El relat, que no es construeix escrivint articles només, sinó també quan es dona resposta a les necessitats materials de les persones amb qui es treballa (per exemple, a través de reduir els efectes de la pobresa energètica).
- Accés als recursos (no es paga l'acció comunitària, sinó els projectes acabats, pel que trobar recursos era una dificultat; les entitats del territori també tenen dificultat per accedir als recursos).
- Problemes per trobar mecanismes per comunicar-se amb les persones del territori i generar confiança.

3. Taula rodona

- Aquesta cruïlla estava en l'encàrrec des de l'inici o s'ha anat afegint? Què és el que ha facilitat que aquesta pugui esdevenir una realitat?
 - o Aula Ambiental: no hi era a l'encàrrec ni hi és ara, sorgeix de la voluntat de la cooperativa. L'Espai 210, com a equipament comunitari amb experiència al territori, ha ajudat a impulsar la part d'acció comunitària.
 - o Barri del Coll: el projecte era la creació de l'aula ambiental que treballés amb el conjunt del barri per introduir els debats. El convenciment ideològic va fer que s'apostés per fomentar la cruïlla entre allò social i ambiental.
 - o Comunitat Energètica de Bon Pastor: la XES del districte de Sant Andreu ha permès que entitats que comparteixin valors i part del relat cooperin. La força els la dona la col·laboració. Cal fomentar la relació amb les administracions, com a actors rellevants.

- Com pot treballar la població vulnerabilitzada des d'una perspectiva ecosocial i comunitària tant des de les accions concretes com des del relat? (com apropar el repte a les comunitats locals)
 - o Escoltar les necessitats de les persones en lloc d'imposar solucions. Fer una transició justa i no elitista, que les persones construeixin les seves pròpies alternatives, adoptar un paper de facilitadores, d'acompanyar per tal que es produeixi un empoderament que faciliti la continuïtat en el temps de les iniciatives. Solidaritat i ajuda mútua enfront de la beneficència. També cal una feina de mediació per produir espais de confluència i acords col·lectius.
 - o És important donar resposta a les necessitats materials de les persones, que es perceben com els problemes més immediats per la gent que es troba en situacions vulnerables. Cal trencar les barreres materials per participar en el canvi. Aleshores es pot reforçar el relat.

- Com es pot incloure la mirada ecosocial des de l'acció comunitària?
 - o Es tracta d'incorporar l'element ecològic en el disseny i aplicació de les activitats (per exemple, la minimització dels residus). Fer partícip les entitats, el teixit associatiu i la població en la presa de decisions per consolidar la consciència ecosocial i la necessitat de tenir en compte la mirada ecològica, que no se senti com una imposició, sinó que s'apropi a la realitat concreta dels barris.
 - o L'acció comunitària és lenta i per això mateix cal un relat que es vagi repetint i aplicant en els diversos espais, per anar creant una narrativa sòlida.
 - o La cruïlla també ha de ser present en les persones professionals que dinamitzen els espais comunitaris.

- Quines mesures (polítiques públiques, mecanismes de participació...) poden facilitar la cruïlla entre perspectives?
 - o Seria positiu que l'administració municipal treballés amb una visió interdisciplinària i transversal als territoris, que no ignori el treball previ que ja s'ha fet als barris. Sovint hi ha molta rigidesa en l'estructura municipal que fa que no es comuniqui amb els agents del barri, amb la ciutadania organitzada i no organitzada, a qui cal donar veu abans de prendre les decisions sobre les transformacions de la realitat que viuen.
 - o Cal gent que cregui que aquestes metodologies són importants i necessàries. Fan falta recursos i la voluntat de les persones implicades, a favor del canvi, per tal que hi hagi una transformació real.

- o Cal massa crítica, aconseguir que el poble faci costat a aquesta aproximació i no a altres tendències creixents com l'extrema dreta i el feixisme.
- o Si l'administració no ens considera prou importants, hem de buscar a altres llocs aquests recursos per impulsar els projectes, des de l'autoorganització de la ciutadania.
- o L'acció comunitària s'ha de pensar des del territori, els projectes són replicables fins a un cert punt, però hi ha d'haver una adaptació a cada territori.
- o Quan hi ha hagut canvi és perquè les persones s'han unit per uns objectius comuns, amb una mirada àmplia i inclusiva, cosa que demana temps i debats. Hem d'apel·lar a recuperar el pensament crític que és el que fa avançar i no oblidar el nostre passat (a través de la memòria històrica).

Preguntes i reflexions del públic

- Un dels problemes principals és la falta de temps, ja que l'acció comunitària requereix un esforç temporal. Gran part de la feina que es fa es basa en el voluntariat, cosa que implica tenir de base les necessitats cobertes a través del treball assalariat (que pot tenir un sentit ecosocial o no). Quines propostes polítiques poden arribar a resoldre aquesta manca de recursos humans?
- Creixent decalaix entre persones que treballen en l'acció comunitària i l'administració, que cada vegada protocol·litza i complica més la utilització de l'espai públic. Els salaris també són precaris i els recursos escassos, mentre que els agents comunitaris són un pont clau entre administracions i població. Cal canviar la forma com anem a buscar l'ajuda a l'administració, quantificar en diners tot el que s'està produint als barris, per visualitzar-ho millor i poder reivindicar-ho. Les entitats no han d'estar per sota de les entitats, han de treballar-hi col·laborativament, es pot recuperar la força del teixit associatiu. Per lluitar contra la precarietat es necessita compromís, però acceptant que no tothom té una situació favorable per assumir el risc d'aquesta lluita.
- Memòria històrica popular i interseccionalitat. Es tracta de buscar èxits passats i aprendre el que no ha resultat. Evitar l'oblit institucional i dels moviments socials previs, que fa que cada vegada haguem d'inventar quelcom que ja ha existit prèviament. Aprenentatge del passat i de les experiències d'autoorganització que han trobat solucions a qüestions com la manca de temps. Un dels elements clau és la història oral, tenint en compte que és selectiva.
- Buscar espais col·lectius per resoldre necessitats comunes (com les cuines comunitàries).
- Hem de ser capaces d'identificar, superar i resoldre les contradiccions (per exemple, les dificultats de conciliació familiar, donant valor a les cures, facilitant espais de criança), perquè si no la militància no és sostenible per tothom.

4. Tancament

Com seguim?

Apostem per treure a la llum la importància de la cruïlla perquè ho veiem no només sobre el paper, sinó cada dia en la pràctica als barris. És important la memòria històrica, però el context ha canviat i, a dia d'avui, és essencial l'acció comunitària enfront l'individualisme i la transició ecosocial davant la crisi ecològica.

També ens hem de fixar en les pràctiques d'altres comunitats que defensen els seus territoris des d'una visió comunitària.

L'objectiu d'aquesta jornada és contribuir al canvi cultural, a teixir un nou paradigma, que és un camí que no podem fer soles. Fem una crida a ajuntar-nos i obrir processos després d'aquesta jornada.

Properament:

- [Escola de Transicions](#): Curs d'Especialització i Curs d'Economies Comunitàries
- Escoleta sobre ecofeminismes adreçada a agents comunitaris
- Singulats: servei de formació, assessorament i disseny d'eines en acció comunitària aplicada a projectes ambientals
- Participació a les jornades internacionals d'Acció Comunitària
- Festivalet de cultura comunitària per la transició
- Policy Dialogue en el marc de l'European Day of Sustainable Communities ([ECOLISE](#))
- Impulsar la intercooperació

Per a més informació de la resta d'esdeveniments, vegeu la [web](#) i les [xarxes](#) d'Espai Ambiental.

Enllaços a les presentacions:

- [Presentació de Juan del Río](#)
- [Presentació Aula Ambiental de la Sagrada Família](#)
- [Presentació Presentació Cicle Primavera Verda al barri del Coll i Festa verda](#)
- [Presentació final](#)